

ni karte, ni najmanju vest o sebi, želeći valjda da se predstave mrtvim, onim tamo, ili stvore famu o sebi, podignu veo zagonetke oko svog imena, rasplamsaju veliku nedoumicu i stare poznanike dovedu u situaciju da sklappaju opklade i nagadaju šta se s njima u Švebiš Gmindu događa, i hoće li se ikada živi vratiti u stari, prastari krug.

Poslao sam sedam razglednica sebi, na vršačku adresu, jer sam želeo (osim knjige koju sam već počeo da gradim u glavi i roman iz života prenosim u nju) da posedujem nekakav dokument, dokaz da sam boravio u Švebiš Gmindu. Jedna poštanska karta je dovoljna za te stvari. A iz Gmind (tokom pet boravaka, do 1979. godine) poslao sam stotinu razglednica, ne samo u Jugoslaviju. Trudio sam se da na njima ispišem što manje reći, i tako (nešto slično činili su oni što nikom nisu slali ni pisma ni karte) stvorim nedoumicu o tome gde se nalazim i kakva je varoš Švebiš Gmind. Sada se usudujem da kažem da on umnogome podseća na banatski Vršac. Valdšteterbah i Rems, rečice, liče na vršački Mesić, protiču kroz grad, a nisam siguran da i na njima nije podignuto trinaest mostova. Atmosfera u oba grada jeste identična, dosada ista, sedeljke po kafeima nalik čamljenju u »Srbiji« ili drugoj kafani. U Vršcu ima nekoliko poslastičarnica sličnih Italijanovoj »Ajs Veneciji«. A ponekad su ljudi u Vršcu (Roševu, Mesićgradu) čak tiši i nepriступaćniji od starosedelaca Gmind, ili umeju, na čudan način, da pričaju lepo i zanimljivo o sasvim jednostavnim i dobro poznatim stvarima. Ko je od koga to primio? Da li su naši, kada su otišli tamo, to preuzeli, ili su sa sobom u pokrajinu Baden Virtemberg doneli i zarazili Nemce? Kafe »Margrit« i »Lido« su procvetali. A Švebiš Gmind je od tog trenutka sve više počeo da liči na Vršac.

A. — koji je u Vršcu bio samo nekoliko puta, i to na proputovanju u Temišvar — takođe je, pre nego što sam o svom zapažanju bilo šta rekao ili napisao, uočio sličnost između dva grada. I broj stanovnika im je približan. Kada je u Vršcu podne, podne je, bar u vreme pisanja ove knjige, i u Gmindu, gde danas žive i Nemci koji su do pred rat, i kasnije, jedno vreme živeli u Vršcu i okolini, u jugoistočnom Banatu. I oni su nešto vršačko uneli u Gmind, preuzevši to od starosedelaca Vršca, živeći u njemu, a neki se i rodili tamo, i učeći jezik njegovih stanovnika, i zajedno s njima podižući i šireći ravničarski grad što se u ovo ludo vreme penje i na padine Vršačkih planina, čineći ih ružnim, a to se dešava i s novim naseljima i stambenim blokovima u Švebiš Gmindu. Gutaju šume ili će ih za neku godinu progutati. Nema mesta lepoj priči o divljoj i nesavladivoj prirodi, neosvojivoj, nepokornoj džungli oko grada. U dvema varošima, to je nezamislivo. Takvi filmovi odavno se ne prikazuju u gradskim bioskopima. Njihove su projekcije zaboravljene. Doptovalo je u Gmind i desetinu Vrščana koji o Vršcu govore — iz dana u dan pričaju — kao da tamo i dalje žive, i kao da pre više meseci ili godina odatle nisu doputovali. Utisak je da su Vršac i Gmind prošli jedan kroz drugog — taj se postupak često primenjuje u dobro izmontiranim filmovima ili većtim foto-montažama — i jedan su u drugom. I u Gmindu je Vršac, uočavam na svakom koraku i pri gutljaju piva kojeg ima i u vršačkoj pivari. I u Vršcu je Švebiš Gmind (u to ću se uveriti pošto se budem vratio s puta). Time oba mirna provincijska grada vrede znatno više no što bi u prvi mah rekli retki namernici, jer ni jednoj ni drugoj varoši turisti nisu naklonjeni. Utoliko je vazduh u njima čistiji, vetar i kiša češći. Vršac — Švebiš Gmind. Novi grad na geografskoj mapi sveta i u pričama svih onih što putuju, počesto, između Jugoslavije i Zapadne Nemačke. Kojima i u snu te male seobe iskrsavaju.

Vršac — Švebiš Gmind. Nedaleko od Beograda, i ne mnogo udaljen od Štutgarta, dva velika grada povezana međunarodnim vozovima »Akropolisom« i »Istambul-ekspresom«.

Dele ih dan i noć i blizu dvadeset časova, koliko je neophodno provesti u vozu, listati jučerašnje novine i voditi bezvezne razgovore da bi se vreme ubrzalo i vagoni s lokomotivom dobili u brzini. Sve ubaciti u zamajac koji će ih zaneti i prebaciti (stvar, roman, ljude) u buduće vreme, dati joj (mu, im) ubrzanje i jači prenos, zupčanicima i neshvatljivom silom: što dalje iz sadašnjosti, ovog trenutka, smrtno dosadnog. U vozu. Velika stvar na umu: stići u Švebiš Gmind iz Vršca, spojiti dva grada i stvoriti jedan jedini, iz kojeg treba odlaziti i u koji se ne mora doputovati, a pri tom biti u (do pre nekog vremena) dva grada, sada samo jednom.

A. luduje za telefoniranjem iz javnih govornica koje imaju vezu s inostranstvom. Često naziva Jugoslaviju i gleda kako izglacan aparat guta metalni novac. Marke, koje ne može ni od koga i ni od jednog izloga i prodajnog kataloga da sačuva, ostavlja u telefonskoj kabini pošto se pri razgovoru preznojio. Znojjava čela, s nadlaticama na njemu, izlazi iz govornice mrmljajući kao da prekinut razgovor još traje. Njegovu osobinu u »Gostu« poseduje J.S.P., Vrščanin, kome sam je pripisao i zato što je J.S.P. u stanju jedino da vodi duge, retko kada plodne razgovore. Stalno priča o samoubistvu. To guši njegove poznanike. Međutim, A. priča o fudbalu, utakmicama nemačke Bundeslige i Štutgartskog regiona, i tvrdi (mislim da laže) da je samo mesec dana po dolasku u Nemačku igrao za jednog ovdašnjeg trećeligaša i bio njegov golgeter. Malo verovatna priča.

Ali, on ume da priča i zanimljivo.

Kako smo već nekoliko sati sedeli u »Margritu« (a to su u stanju samo Jugosloveni), i u kafetu dozlogrdili ne samo njegovim vlasticima već i stolicama i samima sebi, ustali smo (jedva smo stajali na nogama od dugog sedenja) i s mukom tela privikli na uspravan položaj, kao da se ponovo rađamo i otvaramo oči, i činimo prve pokrete, i napustili baštu kafea. A., kome su se celog dana pričale tuđe dogodovštine i zevalo se (već je više od nedelju dana provodio na bolovanju), započeo je priču o Seferu koga je upoznao u Mulhajmu već prvog dana boravka u tom gradu, na Banhofu, gde je Sefer (nalik na Dastina Hofmana) provodio večeri i praznike pre nego što se doselio u Švebiš Gmind, da između stolova kafea prodaje finoću, lepe manire što mu — zbog šaka u džepovima — nije pristajalo, kao ni ćutanje. Držao se kao bolestan majmun. A na Hauptbanhofu u Mulhajmu, kasnije i u Švebiš Gmindu, ubijajući vreme i često pogledavajući u veliki posrebnji džepni sat, piljio je idiotski u kioske pod čijim su staklenim zidovima bile izvešane razglednice, desetina njih, s gradskim detaljima ili panoramom, najčešće s Markplacem i parkiranim automobilima.

Sefer je kupio razglednicu, najjeftiniju, s crno-belim snimkom, tako što je trafikantu prstom pokazao na nju, a zatim mu na dlanu pružio sitninu. Prodavac, zbunjen a u istoj meri i zasmijan, uzeo je onoliko novčića koliko je stajala razglednica. Sefer je otišao u ugao železničke stanice — pričao je A. — i pošto je garderoberski šalter bio zatvoren, na njemu nešto pisao, sagnute glave. Čak je zastenjao od napora, držeći u šaci užasno kratku olovku da joj se gornji kraj od šake nije ni video. Izgledalo je da praznom pesnicom nešto žvrlja po karti.

Pre nego što je kartu spustio u crveno (ili žuto) poštansko sanduče, Sefer je opet pročitao ono što je s velikom mukom bio napisao. Nekoliko trenutaka držao je kartu i zurio u nju, kao pred kioskom, i pokidao je i bacio u korpu za smeće.

»Polja« donose odlomak iz dužeg rukopisa ROMAN O ROMANU Dragog Bugarića, u kojem se priča o romanu GOST istog autora (»Nolit«, Beograd 1979), o njegovom nastanku i radu na njemu. ROMAN O ROMANU bi mogao, uslovno, da se nazove i DRUGI ROMAN GOST. Tekst koji »Polja« objavljuju nosi naslov RAZGLEDNICE.

proza polja

in memoriam

dušan m. knežević

— Zidovi se ne jedu — reče mirno čovjek dok je žvakao krupan dio maltera i cigle.

— Vi mora da ste pisac. Takvi sve probaju.

— Ali ova kuća je od čokolade i lješnika. Kao i čitav ovaj park, čovječe. Gde se vi nalazite?

— Nalazim se, naravno, u vašem snu, gospodine. Vi to sasvim dobro znate. Juče su odnijeli kuće od čokolade, praznik je prošao, gladni su nahranjeni. Sve je kao i ranije — beton, cigla... Slobodno pljunite.

— Možda zvuči kao opravdanje, ali ja sam i kao dijete jeo malter. Valjda je organizmu trebalo. Djeca svašta jedu.

— Ali vi niste dijete, zaboga. Pogledah se, opipah i potvrdih.

— Da, naravno, kako bih i bio. Možda sam samo djetinjast.

— Nemojte očekivati da ću da vas branim. Bolje se brzo spremajte. Uskoro će jutro.

— Jeste li vi čuvar?

— Da.

— Čuvate li kuće od čokolade ili od cigle?

— Čuvam vas.

Čovjek se nakloni poput slugu, potom isprsi kao gospodar. Mora da sam u teškom položaju.

— Da krenemo?

Zagrizoh još jednom, skupih u ruke mrvice sa zemlje, digoh se i krenuh. Gledao sam ga u leđa. Bila su kao pravougaonik. Povukao sam dvije dijagonale, izvukao nož i zario u tačku gdje se sijeku. Nisam mogao da odvojim ruku od noža. On je i dalje hodao.

x x x

Čovjek je mirno otvorio vrata, prošao, potom sam ja prošao i zatvorio. Poslije dva koraka nalazila su se druga vrata. On je mirno otvorio, prošao, ja sam takođe i zatvorio. Na sljedeća dva koraka već smo bili uigrani. Još se nekoliko puta dogodilo isto otvaranje, prolaženje i zatvaranje, pa

sam počeo mehanički da pokrećem ruke i noge. Bilo je dosadno. Pogledao sam lijevo, potom desno i s obje strane vidio hodnike koji su se završavali u beskonačnosti. Plus i minus beskonačno. Jasno sam vidio. Kao i ljude koji su poput nas prolazili jedan iza drugog, dvojica po dvojica, i lijevo i desno. Mnogi su se kretali u suprotnom pravcu. Tek su ulazili u san.

x x x

Prepoznao sam vrata svoje sobe. Već sam bio umoran kad smo stigli. Čovjek je sjeo na stolicu. Izvadio sam nož, krv obrisao o unutrašnji dio kaputa i sjeo. Obojica sino dahtali. Bio je to vrlo dubok san. Pogledao sam na sat. Kava je još bila na stolu. Isti raspored knjiga. Rekao sam da moram da napišem kako sam jeo zidove i prolazio kroz vrata. Čovjek je klimnuo glavom. Bio je nezainteresovan. Rekao je da njega ne imenujem. Glupo sam gledao. Potom je dodao da ništa ne dodajem. Izgleda da je imao pravo na sugestiju.

x x x

Kad sam pročitao, vidio sam da nije zadovoljan.

— Kakav to nož spominjete? Šta vam to znači?

— Ne mogu da protumačim. Jednostavno, tako se desilo.

— Vi ste loš pisac. Navodite simbole, a ne znate šta znače. Molim vas, izbrišite.

— Ali, to mi je važan dio u tekstu.

— Onda tražite motiv. Možda iz djetinjstva. Šta ste radili osim što ste jeli malter?

— Jeo sam i staklo. Četiri čašice za rakuju. Imao sam jake zube.

— Vi pretjerujete. I kakve to ima veze s nožem u mojim leđima?

— Izvinite, ali ja sam morao da ga zaboradem.

— Zakunite se.

— Tako mi sebe i vas.

— Niko vam to neće vjerovati. Svi će misliti da pretjerujete. I sami znate da se to ne događa.

— Ali, bio je san. Zar to nije opravdanje za sve što se napiše. Recimo, ja sanjam kako vas bodem nožem.

— Opet smo na početku. Vi ste mlad čovjek, a djetinjstva se slabo sjećate. Osim što ste jeli malter i staklo. Možda je rješenje u budućnosti. Sjetite se.

— Vi bulaznite, čovječe. Pa tu tek imam svaku slobodu. Mogu da mislim i pišem šta god želim. Budućnost se ne može provjeriti.

— Vi ste zaista loš pisac. Dovraga, morate da vidite budućnost. Ona se mora desiti onako kako je vi napišete. Dakle, zašto ste me uboli?

— A zašto vi sve to mene pitate? I zašto ste išli sa mnom? S kojim pravom?

— Ne budite naivni. Ja vam želim samo dobro. Mogu da pomislim da ste me iskoristili i želite da sad odem. No, to ne bi bilo dobro.

— Možda prijetite?

Otvoreno prijetim, naravno. Pa vi ste zabilili nož u moja leđa.

— Ali nije vas boljelo.

— Otkud znate?

— Ništa niste govorili. Čak niste ni znali da sam to učinio.

— To vi samo mislite. Ne možete tek tako da postupate sa svojim likovima. Morate doživjeti ono što i oni. Tada ćete osjetiti da dobro pišete.

— Kunem se da sam mislio da vas ne boli. Inače ne bih, vjerujte mi.

— Dosta je bilo pravdanja. Dosta je bilo kukanja. Molim vas, okrenite se.

— Kome da zavještam ovaj san?

— Meni možete slobodno. Odnijeću ga uredniku kao vaše posljednji rukopis. Reći ću mu da sam direktno učestvovao. Jedino ću negdje u tekstu dodati vaše i svoje ime.

— Drugo ništa ne dirajte.

— Naravno. Jeste li spremni?

nitko ništa nije vidio ivan jelinčić-merlin

NOVA ISKUSENJA

Tijelo je nedostižno
i natapa papir
skrupnjava slova
i poredak čini kao bumbar
u ustima lutilice
Nečija krv je betonska voda

OKTAVA

a nečija istinska riječ
a riječ je samo semafor, starost
i hrpavost vitamina
NEKA

Ma to su modre večeri
i čemu prisjećanja, čemu simfonije

DIM I GOZBA

nova poetika otkriva dim i gozbu
kao vrijednost
kao kopito
kao tintaru
MOGU, HOCU I SMIJEM

tapkati nadlakticom preko riječi i kamena
INSPIRACIJA

baca čovjeka u posve novu pozu očajnika
U GEOGRAFIJU u BENZIN

u ljudska ISČAŠENJA u nova iskušenja

NITKO NISTA NIJE VIDIO

Ponavljaš se
škrt na riječima
bezobzirno brutalnog lica
nafiksani člancima
jutarnjih novina
i kao neki KONJOTRZAC
vucaraš se paradoksima

ZUDIS

Kroz tisuću finih nabora
svoj EGOEGOEGO

LJUBIS

Mali komad puti
obećaje (najludu) goruću strast
Zen u

TI ROSNI CVIJETE
TI ROSNI CVIJETE
TI ROSNI CVIJETE

urlaju tvoje ruke
jezik
i nekakva sjena

Oko vrata blizina lijepe žene
Gubiš odjednom
najmiliju svoju pasminu osjećanja
Prizivaš svratište
hoćeš pogladiti tu goruću ljepotu
(ranije tisuće godina plaču u tvom
oduševljenju)

Stvorenje gubi identitet
Bistrim kretnjama otvaraš jezero
prinosiš žrtvu strašnoj kiši

PLEŠU MALA BIČA
igraju se
Leže u boji blaženstva
ružičasta lica
i GLEDAJU NAPOLJE U SUMRAČJE

idealna ljubavnica ferenc vesteg

(U spomen prvog susreta)

wild-cat
jesi li se primirila malo
prošlo li te je menstrualno besnilo
ako jeste
dodi u srpsko narodno pozorište
da me opet vidiš
(ima nekoliko dana kako te nema)

a nisi bila vidim: snebivaš se
u četvrtak u 17 h
kako je pisalo (razilo se, pa šta)
na onom krasnom mućku od jajeta
MUČKALICO za dve osobe — u kotliću

ja sam bio na labudovom jezeru (premijera)
da vidim svoju malenkost tamo
ali deder
uzalud bečih oči
nikako se prepoznati ne mogah
od divnih labudica cica
i ostale otmene tišme

istina: otežavajuća okolnost bejaše
jedna teško namirisana usamljena dama
s nakitom od topaza
i s dugačkom niskom sitnih brilijanata
optočenih platinom
pa s lepim srebrnim granama ukrašenim
češljem

od kornjačine kore
posutim mnogobrojnim
mada sitnim brilijantima
zlatna grudna pribadača
od dva štapića s kvačicama
od platine a odozgo ukrašena safirom
veličine graškova zrna
opkoljena s deset brilijanata
broš (ah taj broš)
od starog zlata
koji je veoma ljupko bio načinjen
u obliku korpe s groždem
grivna koja me je malo ogrebala
u obliku luka
naniže sve tanjeg takođe, od platine
i čiju je vrednost povećavao
jedan umetni biser
opkoljen brilijantima
postavljenim providno
SASVIM OTVORENO i SA STRANE
(bez pesničke žile)
uz to na drugoj ruci
i ona je čini činila
tri ili četiri veoma lepa prstena
(nisam tačno izbrojao)
od kojih je na jednom bio siv biser
s dva krupna i dva sitna brilijanta
na drugom taman
trouglasti rubin
ukrašen takođe brilijantima

umilna dama
koja je za vreme cele-celcate predstave
(balkon desno 6. ulaz 2. red 21. sedište)
nalazila diskretan
i nezadrživ način
da me ovlaš dotiče
baršunastom njezinom unutrašnjošću

a ja opčinjen sav
nisam imao kuraži da se kukavno izmigoljim
kao neka silvija kristal
već sam zar podnosio
damaranje njenog ustreptalog bila

besniš li mila

S mađarskog preveo autor